ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΥΘΥΝΗ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Εἰς τοὺς λόγους, καὶ εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανὸν Λόγος.

ΤΙΣ ἡ τυραννίς, ἣν ἐξ ἀγάπης ἀεὶ τυραννούμεθα; τίς ἡ ἐμὴ σοφία καὶ ἐπιστήμη, δι' ἣν καθ' ἑκάστην πανήγυριν πολεμούμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδεμίαν εὑρίσκω, πανταχόθεν ἐμαυτὸν διεξάγων καὶ διαλαθεύων. πλὴν εἴ γε τοῦτο ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι, καὶ ἴσως οὐ φαῦλον, κἂν τινὲς εὐήθειαν ὀνομάζωσιν. ἐβουλήθην ἐν καιρῷ μὲν παντὶ νεκρωθῆναι τῷ βίῳ, καὶ ζῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωήν, καὶ γενέσθαι τις μεγαλέμπορος, πάντων ὧν ἔχω, τὸν τίμιον ὠνησάμενος μαργαρίτην, καὶ ἀντιδοὺς τὰ ῥέοντα καὶ συμφερόμενα τῶν ἑστώτων καὶ οὐρανίων, ὅπερ δὴ πραγματειῶν μεγίστη καὶ βεβαιοτάτη, τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν. εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοῦτό γε καρτερῆσαι, παραχωρῆσαι τῶν θρόνων τοῖς βουλομένοις, αὐτὸς δὲ διὰ βίου παῖς εἶναι καὶ Μαθητής, μέχρις ἂν τοῖς ποτίμοις τῶν λόγων ἢ τοὺς ἁλμυροὺς ἀποκλύσωμαι. ἓν μὲν δὴ τοῦτο τῆς ἐμῆς ἔσω φιλοσοφίας, εἴτε εὐηθείας, καὶ πρῶτον, δεύτερον δέ, ὃ καὶ μέγιστον, ἐπειδὴ λόγῳ τὸν τῶν πολλῶν λόγον ἐπισχεῖν οὐχ οἷός τε ἐγινόμην, καὶ τὴν νῦν κατέχουσαν πάντας φορὰν καὶ προθυμίαν εἰς τὸ διδάσκειν τε καὶ λαλεῖν τὰ τοῦ Πνεύματος χωρὶς πνεύματος, ἑτέραν ἦλθον, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, βελτίω τε καὶ ἀπονωτέραν ὁδόν, παιδεῦσαι πρὸς ἡσυχίαν

ΦΙΛ. Δ... Κ. ΠΕ. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἅπαντας, τῷ ἀρχετύπῳ τῆς σιωπῆς, εἰ μέν τι μέγα περὶ ἡμῶν οἴονται, τὴν ὑπεροχὴν αἰδούμενοι, εἰ δὲ μικρόν τε καὶ ἴσον ἄξιον, τῷ ὁμοτίμῳ συμμετριάζοντες. οὗτος ὁ λόγος τῆς ἐμῆς σιωπῆς, τοῦτο τῆς καρτερίας ἡμῶν τὸ μυστήριον. ἀλλὰ τί πάθω; οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ ἐκεῖθεν, διέλκουσιν ἡμᾶς καὶ σπαράττουσι, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμῶν δικάζονται πόνων, ὥσπερ ἄλλο τι χρέος τὸν λόγον ἀπαραιτήτως εἰσπράττοντες, καὶ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ αὐτὸς ἐμαυτόν, καί εἰσι πάντες ἐμοῦ σοφώτεροι, πλέον ἢ ἐγὼ γινώσκοντες καιρὸν λόγου ἢ σιωπῆς. καί φασιν, οὐκ ἀνήσειν ὥσπερ σιδήρῳ πυρεῖν λίθον, παίοντες ἡμᾶς τοῖς ὀνειδισμοῖς, ἕως ἂν ἐκ μικροῦ σπινθῆρος, τὸν τῶν λόγων πυρσὸν ἀνάψωσιν. ἤδη δέ τινες αὐτῶν καὶ ὑπισχνοῦνται χρυσόπτερα, καὶ μεγάλα προτιθέασιν ἆθλα τοῖς λόγοις· πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς εὖ ποιήσειν, δόντες τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν, εἰς τὸν λόγον καρποφορῆσαι· ἔπειτα καὶ τοὺς δὲ πάντας διὰ τῆς ἀπογραφῆς, τὸν ἐμὸν κλῆρον, εἴπερ ἐμὸς ὁ πατρικός, τὸ ἐμὸν ποίμνιον, οὓς λίαν ἀδικοίην, μὴ παντὶ τρόπον εὐεργετεῖν προθυμούμενος. τὸ δὲ κάλλιστον, ὅτι οὐ πολλὰ πονήσαντας ἔδει κατορθῶσαι τοῖς λόγοις, τοῦτο ὑπὲρ τῶν λόγων αὐτῶν εἰσφέρουσιν. ὢ τῆς καλῆς φιλονεικίας, ἣν ἐμὲ νικῆσαι φιλονεικοῦσιν· ὢ τῆς ἐπαινετῆς ἐπιδόσεως. ὁρᾶτε ἡλίκον τὸ ἔργον τῆς ἐμῆς σιωπῆς; αὐτοὺς ὑμῖν πεποίηκε τοὺς λόγους ποθεινοτέρους, ὁρᾶτε τὸν καρπὸν τῆς ἀδοξίας τῆς ἡμετέρας; εἴθε τι γένοιτο, καὶ τῶν λόγων τοσοῦτον ὄφελος, ὅσον τῆς σιωπῆς. οὐκοῦν ἐπειδὴ ταῦτα δοκεῖ, καὶ νενικήκατε, τὸν ἀήττητον, καὶ τρόπαιον ἐστήσατε τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας, φέρε τι φθέγξωμαι πρὸς ὑμᾶς, τῆς σιωπῆς ἄμεινον. φθέγξομαι τοιγαροῦν, οὐ μαλακόν τι καὶ ἀναβεβλημένον, οὐδὲ τῆς ἡδίστης τοῖς πολλοῖς ἁρμονίας· οὐδὲ γὰρ ἂν καλῶς ἀμειβοίμην τὰς ἐμὰς ἐραστάς, ὑποψαλλόμενος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνδρικόν τε καὶ σωτήριον, ἵν' ὦ τάχα ἂν ἀμείνους γένοισθε ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐπὶ τὸ πνεῦμα μεταχθέντες, καὶ ὑψωθέντες ἱκανῶς τὴν διάνοιαν. Τίς ἄν-

θρώ-

θρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι; προοιμιάσομαι γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἐκ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Δαβίδ· ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; μέγα τι τὸν ἐνταῦθα βίον, καὶ τὴν τρυφὴν, καὶ τὸ μικρὸν δοξάριον, καὶ τὴν ταπεινὴν δυναστείαν, καὶ τὴν ψευδομένην εὐημερίαν ὑπολαμβάνοντες, ἃ μὴ τῶν ἐχόντων μᾶλλόν ἐστιν, ἢ τῶν ἐλπισάντων· οὐδὲ τούτων μᾶλλον, ἢ τῶν οὐδὲ προσδοκησάντων, ὥσπερ χοῦς ὑπὸ λαίλαπος ἄλλοτε εἰς ἄλλους ῥιπιζόμενά τε, καὶ μεταρριπτούμενα· ἢ ὥσπερ καπνὸς διαρρέοντα, καὶ ὡς ὄναρ παίζοντα, καὶ ὡς σκιὰ μὴ κρατούμενα, οὔτε ἀπόντα δυσέλπιστα τοῖς οὐ κεκτημένοις, οὔτε παρόντα πιστὰ τοῖς ἔχουσιν. οὐκ ἐκνήψομεν; οὐ τὴν ὀφθαλμῶν τὴν λήμην περιαιρησόμεθα; οὐκ εἰσόμεθα τίς ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος; καὶ τίς ἡ ὄντως λαμπρότης; καὶ ποῦ τὸ μὴ διαπῖπτον ἀξίωμα; τίς ἡ ἀπέραντος εὐδαιμονία; καὶ ποῦ τὸ ἀσάλευτον ἀγαθὸν, μηδὲ μεθιστάμενον, ἢ ἐπιβουλευόμενον; οὐ κτησόμεθα ταῦτα πολλοῖς ἱδρῶσι καὶ πόνοις, ὧν οὕτω συμβαίνῃ; οὐκ, εἴπερ δεῖ τρυφᾷν ἐνταῦθα, ἐν ταῖς ἐλπίσι τρυφησόμεθα; οὐ γνωσόμεθα τοὺς Ἁγίους Μάρτυρας, τούς τε ἄλλους πάντας, οἳ πᾶσαν διειλήφασι τὴν οἰκουμένην, ὥσπερ τινὲς κοινοὶ σύνδεσμοι, καὶ ὧν ἡ παροῦσα πανήγυρις; ὑπὲρ τίνος τραύματα, καὶ δεσμὰ, καὶ στρεβλώσεις, καὶ πυρὸς ἀπειλὴν, καὶ ξιφῶν ἀκμὴν, καὶ θηρῶν ἀγριότητα, καὶ σκότους, καὶ λιμὸν, καὶ βάραθρα, καὶ χρημάτων ἁρπαγὰς, καὶ μελῶν ἀποβολὰς, καὶ θανάτους τὸ τελευταῖον, καὶ πάντα προθύμως ὑπέστησαν, ὥσπερ ἐν ἀλλοτρίοις ἀγωνιζόμενοι σώμασιν; ἵνα τί γένωνται; καὶ τίνα κληρονομήσωσιν; ἢ πᾶσι δῆλα, κἂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν; οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος, ὑπὸ τῷ αὐτῷ βραβευτῇ καὶ ἀγωνοθέτῃ, πρὸς τὸν αὐτὸν παραταξόμεθα τύραννον, τὸν πικρὸν καὶ τότε καὶ νῦν τῶν ψυχῶν διώκτην, τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον; οὐκ ἀθλησόμεθα παραπλησίως, ὥσπερ ἐν κοινῷ θεάτρῳ τοῦδε τοῦ Κόσμου, εἰ καὶ μὴ ἀκμὴ τοῦ κινδύνου παχεῖα ἔχοι σε, καὶ τῆς

ἀπαλλαγήν, ἀλλὰ τοῖς γε καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀγωνίσμασι καὶ παλαίσμασιν, ἵνα καὶ τὴν αὐτὴν στεφάνων ἀξιωθῶμεν, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω; ἐγὼ μὲν παντὶ διακελεύομαι, καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, καὶ πρεσβύτῃ καὶ νέῳ, ἀστικῷ τε αὖ καὶ ἀγροίκῳ, ἰδιώτῃ καὶ ἄρχοντι, πλουσίῳ καὶ πένητι· καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀγὼν καλεῖ πάντας, πρὸς τοῦτον ἀποδύεσθαι προθύμως, καὶ μὴ μαλακίζεσθαι, μηδὲ μέλλειν, μηδὲ προΐεσθαι τὸν καιρὸν, οὗ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον· ἐργασίας γὰρ ὁ παρὼν, ὁ δὲ μέλλων ἀνταποδόσεως. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν, ἠκούσατε τοῦ Σωτῆρος λέγοντος, οὐ μᾶλλον τοὺς τότε Μαθητὰς ἐκ τοῦ τόπου τῆς Ἰουδαίας ἀνάγοντος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὕστερον ἅπαντας ἐντεῦθεν ἀπανιστῶντος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὑψούμενον ἕλκοντος, ὡς ἡ ὑπόσχεσις. ἀκολουθήσωμεν ἀγαθῷ Δεσπότῃ, φύγωμεν τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, φύγωμεν τὸν πλάνον Κόσμον καὶ Κοσμοκράτορα, γενώμεθα καθαροὶ τοῦ ποιήσαντος, τιμήσωμεν τὴν εἰκόνα, αἰδεσθῶμεν τὴν κλῆσιν, μεταθώμεθα τὴν ζωήν· τί ποιοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ταπεινοὺς, ὑψηλοὶ γεγονότες; τί τοῖς ὁρωμένοις ἐγκαταμένομεν; ἕκαστος ὅ,τι ἂν οἷός τε ᾖ, καρποφορείτω τῷ Θεῷ ἐν καιρῷ παντὶ, καὶ ἰδέᾳ πάσῃ καὶ βίων καὶ προαιρέσεων, κατὰ τὸ μέτρον τῆς παρούσης αὐτῷ δυνάμεως, κατὰ τὸ δοθὲν αὐτῷ χάρισμα· ἵνα πᾶσι μέτροις τῆς ἀρετῆς πάσας τὰς ἐκεῖθεν μονὰς πληρώσωμεν, τοσαῦτα θερίσαντες ὅσον ἐσπείραμεν, μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ἐναποθέμενοι ταῖς θείαις ληνοῖς, ὅσον ἐγεωργήσαμεν. εἰσφερέτω τις ὁ μὲν χρήματα, ὁ δὲ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὁ δὲ τὸ προθυμεῖσθαι, ὁ δὲ τὸ τὸν προθυμούμενον ἀποδέχεσθαι, ὁ μὲν πρᾶξιν ἐπαινετὴν, ὁ δὲ θεωρίαν εὔστοχον, ὁ μὲν λόγον καίριον, ὁ δὲ σιωπὴν εὔλογον, ὁ μὲν τὴν διδασκαλίαν ἄπταιστον, καὶ βίον μὴ ἀθετούμενον, ὁ δὲ ἀκοὴν εὐπειθῆ, εὐγνώμονα, ὁ μὲν παρθενίαν ἁγνὴν, καὶ Κόσμου παντελῶς ἀποτέμνουσαν, ὁ δὲ γάμον σεμνὸν, καὶ μὴ πάντη Θεοῦ χωρίζοντα, ὁ μὲν νηστείαν ἄτυφον, ὁ δὲ ἀπόλαυσιν

μὴ

μὴ ἀκόλαστον. ἄλλος τὸ ἐν προσευχαῖς ἀπερίσπαστον καὶ ὕμνοις πνευματικοῖς, ἄλλος τὸ ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων. πάντες δάκρυα, πάντες κάθαρσιν, ἀνάβασιν πάντες, καὶ τὸ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι. καλὴ καὶ ἁπλότης καρποφορία, καὶ γέλως σωφρονιζόμενος, καὶ θυμὸς κολαζόμενος, καὶ ὄμμα παιδαγωγούμενον, καὶ νοῦς πλανᾶσθαι μὴ συγχωρούμενος. οὐδὲν οὕτω μικρὸν τῶν εἰσφερομένων Θεῷ, κἂν ἐλάχιστον ᾖ, κἂν πολὺ τῆς ἀξίας λειπόμενον, ὃ μὴ προσίεται πάντως καὶ ἀποδέχεται, εἰ καὶ σταθμίζειν οἶδε τῇ δικαίᾳ κρίσει τὸν ἔλεον. δέχεται καὶ Παύλου τὴν φυτείαν, ὡς Παύλου, καὶ Ἀπολλῶ τὴν ἀρδείαν, καὶ τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας, καὶ τοῦ τελώνου τὴν ταπείνωσιν, καὶ τοῦ Μανασσῆ τὴν ἐξαγόρευσιν. Μωσῆς ἐπήγνυτο τὴν σκηνὴν κάτω, τὴν τῶν οὐρανίων ἀντίτυπον, καὶ πάντες εἰσέφερον τὸ κηρυχθὲν αὐτοῖς, οἱ δὲ καὶ αὐτεπάγγελτοι, οἱ μὲν χρυσόν, οἱ δὲ ἄργυρον, οἱ δὲ λίθους τιμίους εἰς τὴν ἐπωμίδα, αἱ δὲ βύσσον διακεκλωσμένην, αἱ δὲ κόκκινον νενησμένον, οἱ δὲ πορφύραν, οἱ δὲ δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα, αἱ δὲ καὶ τρίχας αἰγείας εἰς τὰ κάτεργα τῆς σκηνῆς τὸ φαυλότατον· οἱ δὲ ὅ τι ἕκαστος, ἢ ἑκάστη τύχοιεν ἔχοντες. πάντες δὲ ἔφερον, καὶ οὐδεὶς ἦν ἀσυντελής, οὐδὲ τῶν πενεστάτων. οὕτω καὶ ἡμεῖς, τῇ τιμίᾳ τοῦ Θεοῦ σκηνῇ τῆς δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ὁ Κύριος ἔπηξε, καὶ οὐκ ἄνθρωπος, ἣ διαφόροις ἀρετῆς συνοικοδομεῖται κάλλεσιν, ὁ μὲν μικρόν, ὁ δὲ μεῖζον, πάντες δὲ ὁμοίως εἰσφέρωμεν, εἰς ἔργον τέλειον, εἰς κατοικητήριον Χριστοῦ, εἰς ναὸν ἅγιον, συντιθέμενοι καὶ συναρμολογούμενοι τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος. πάντως δὲ οὐδὲν εἰσοίσομεν τοσοῦτον, ὅσον εἰλήφαμεν, κἂν πάντα εἰσφέρωμεν. ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι ἡμῖν ἐκ Θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι Θεόν, καὶ αὐτὸ τὸ ἔχειν ὃ εἰσενέγκωμεν. τὸ δὲ κάλλιστον καὶ φιλανθρωπότατον, ὅτι μὴ τῇ ἀξίᾳ τοῦ διδομένου, τῇ δὲ δυνάμει, καὶ τῇ διαθέσει τοῦ καρποφοροῦντος, μετρεῖ Θεὸς τὴν ἐπίδοσιν. μὴ οὖν ἀναμείνῃς φαίνεσθαι χρηστός, ἀλλ᾽ ἤδη

γῃ, μηδὲ ὅτι τῆς ἀξίας λείπῃ, τὸ πᾶν ἐλλίπῃς, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰσένεγκε, τὸ δὲ προθυμήθητι, ὑπὲρ δὲ τοῦ, δεήθητι δεῖξαι συγγνώμην τῇ ἀσθενείᾳ. οὐκ ὀφθείσῃ φησὶ κενὸς ἐνώπιόν μου. μηδεὶς ἔσω κενὸς, μηδὲ ἄκαρπος, μηδέ τις στεῖρα ψυχὴ, καὶ ἄγονος. ἕκαστος ἐκ τῶν παρόντων καρποφορείτω Θεῷ, καὶ τῶν οἰκείων. ὁ ἁμαρτωλὸς, τὴν μεταβολὴν, ὁ καλῶς ἔχων, τὴν ἐκτονίαν, ὁ νέος τὴν ἐγκράτειαν, ὁ πολιὰς τὴν φρόνησιν, ὁ πλούσιος τὴν μετάδοσιν, ὁ πένης τὴν εὐχαριστίαν, ὁ ἐν ἐξουσίᾳ τὴν ἀτυφίαν, ὁ εἰσπράττων τὴν ἡμερότητα. οἱ ἱερεῖς, ἐνδύσασθε δικαιοσύνην, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἐνδυσώμεθα. μὴ διασπείρωμεν τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, καὶ διαφθείρωμεν, ὑπὲρ ὧν ἔθηκε τὴν ψυχὴν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ γινώσκων τὰ ἴδια, καὶ γινωσκόμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων, καὶ καλῶν κατ' ὄνομα, καὶ εἰσάγων αὐτὰ, καὶ ἐξάγων ἀπὸ ἀπιστίας εἰς πίστιν, καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς ταύτης ἐπὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀνάπαυσιν. φοβηθῶμεν, μὴ ἀφ' ἡμῶν ἄρξηται τὸ κρίμα, καὶ τὴν ἀπειλὴν. μὴ λάβωμεν ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα, αὐτοί τε οὐκ εἰσιόντες, καὶ τοὺς εἰσελθεῖν δυναμένους κωλύοντες. τὰ πρόβατα μὴ ποιμαίνετε τοὺς ποιμένας, μηδὲ ὑπὲρ τοὺς ἑαυτῶν ὅρους ἐπαίρεσθε· ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν, ἂν καλῶς ποιμαίνησθε. μὴ κρίνετε τοὺς κριτὰς, μηδὲ νομοθετεῖτε τοῖς νομοθέταις. οὐ γάρ ἐστι Θεὸς ἀκαταστασίας καὶ ἀταξίας, ἀλλ' εἰρήνης καὶ τάξεως. μὴ τοίνυν ἔσω τις κεφαλὴ, μόγις που χεὶρ τυγχάνων, ἢ πούς, ἢ ἄλλο τι τῶν εὐτελεστέρων μελῶν τοῦ σώματος· ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἀδελφοί, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τῆς κρείττονος ἄξιος, ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον εὐδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν ἣν οὐκ ἔλαβε. μή τις τὸ ἀκινδύνως ἕπεσθαι, ἄρχειν ἐπικινδύνως ἐπιθυμείτω. μηδὲ ὁ τῆς ὑποταγῆς νόμος καταλυέσθω, ᾧ καὶ τὰ ἐπίγεια συνέχει καὶ τὰ οὐράνια. μηδὲ ποιῶμεν ἀναρχίαν τὴν πολυαρχίαν. οἱ περὶ λόγους, μὴ σφόδρα τοῖς λόγοις θαρρεῖτε, μηδὲ σοφί-

φείδεσθε περισσὰ καὶ ὑπὲρ τὸν λόγον, μηδὲ νικᾶν ἐπιθυμεῖτε πάντα καλῶς, ἀλλ᾽ ἔστιν ἃ καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς, ἀνέχεσθε, δότε τῷ λόγῳ τὸν λόγον, ποιήσατε δικαιοσύνης ὅπλον, μὴ θανάτου τὴν παίδευσιν. ἀρκεῖσθε τοῖς ἰδίοις ὀψωνίοις οἱ στρατιῶται, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον ἀπαιτεῖτε. ταῦτα ὑμῖν διακελεύεται μεθ᾽ ἡμῶν Ἰωάννης, ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κῆρυξ, ἡ πρόδρομος τοῦ Λόγου φωνή. τί λέγων ὀψώνιον; τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον δηλονότι, καὶ τὰς ὑπαρχούσας ἐκ νόμου τοῖς ἀξιώμασι δωρεάς. τὸ δὲ περισσὸν τίνος; ἐγὼ μὲν ὀκνῶ λέγειν τὸ βλάσφημον· ὑμεῖς δὲ οἶδα ὅτι συνίετε, κἂν ἐγὼ φείδωμαι. ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. τῷ μὲν τὸ τέλος, τῷ δὲ τὸν φόβον, ὑμεῖς οἱ τῆς πολιτείας ἐπώνυμοι. φόβον δὲ ὅταν εἴπω, κωλύω τὴν πλεονεξίαν. τί οὖν ἡμεῖς κερδανοῦμεν, τάχα ἂν εἴποιτε, μέγα; τὸ πάντων μέγιστον· κτήσεσθε, βούλεσθε, δι᾽ ἐμοῦ μεσίτου, τὰς χρηστὰς ἐλπίδας, καὶ τὰ πρωτεῖα τῆς ἄνω πόλεως, ἀντὶ τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ ἐλαχίστης ἐν πόλεσιν· ἧς οὐδὲ τὸ ἄρχειν, ἵνα μετρίως εἴπω τιμῶν ὡς θρεψαμένην, πάνυ τι σεμνὸν καὶ ὑπέρλαμπρον. ἐκεῖ γενέσθαι πρῶτοι θελήσωμεν, μεταποιηθῶμεν τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀντὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀσπλαγχνίας ἀναπαυσώμεθα. κρῖμα δίκαιον κρίνωμεν, ἐξελώμεθα πένητα καὶ πτωχὸν, χήραν καὶ ὀρφανὸν ἐλεήσωμεν, ἐπικουρώμεθα κτεινομένους, ἢ τό γε μετριώτατον εἰπεῖν, μὴ αὐτοὶ κτείνωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸν δεόμενον ἡμῶν, μέχρι καὶ τῶν ἀπὸ τραπέζης ψιχίων, καὶ μὴ παραδράμωμεν τὸν ἡλκωμένον καὶ βεβλημένον ἐν τοῖς ἡμετέροις πυλῶσι. μὴ τρυφήσωμεν, ἄλλων κακοπαθούντων, μὴ βδελυξώμεθα τὸν ὁμόδουλον, μὴ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ γενώμεθα τῆς τοῦ πλουσίου μερίδος, μηδὲ ὀδυνηθῶμεν ἐν τῇ φλογὶ, μηδὲ τῷ χάσματι διαστῶμεν ἀπὸ τῶν ὁσίων, μηδὲ δεηθῶμεν Λαζάρου πένητος, ἄκρῳ δακτύλῳ καταψῦξαι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν φλεγομένην, καὶ μηδὲ τούτου τυγχάνωμεν.

μεν. γινώμεθα χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, συμπαθεῖς. μιμησώμεθα τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγαθότητα, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἀγαθοῖς καὶ πονηροῖς, καὶ τρέφει τῇ βροχῇ πάντας ὁμοίως. μὴ δεξώμεθα πλουτεῖν διὰ τῆς τῶν ἄλλων πενίας, μὴ τοσοῦτον ἀπέλθωμεν τῆς θείας ἰσότητος, μηδὲ μίξωμεν τὸν ἡμέτερον πλοῦτον ἀλλοτρίοις δάκρυσιν, ὑφ' ὧν ὡς ἰοῦ καὶ σητὸς ἐκδαπανηθήσεται, ἵν' οὕτω τῆς γραφῆς εἰπεῖν, ἐξεμεθήσεται. ἀλλ' εἰ ἐσμὲν τοῦ δέοντος ἀπληστότεροι, ὥστε καὶ πλεονεκτῆσαι καλῶς δαπανῶμεν τι μικρὸν ἐντεῦθεν, ἵν' ἐκεῖθεν πλουτήσωμεν. ταῦτα μὲν οὖν ἤδη κοινὰ πρὸς πάντας, εἰ τοῖς ἐν πολιτείᾳ μόνον τὰ παραγγέλματα. κοινὰ γὰρ καὶ κοινῆς ἀρρωστίας τὰ φάρμακα. σὺ δὲ ἀπόγραφε δικαίως ἡμᾶς, ὁ τῶν ἡμετέρων γραφεὺς, ἀπογράφου μὴ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐπιμελῶς, ὧν οὐδὲν, ἢ μικρὸν τὸ κέρδος, ἢ εἰς ἀκοῆς χάριν καὶ ἡδονήν, ἀλλὰ τὸν ἐμὸν λαὸν, ὁσίως καὶ φιλανθρώπως, αἰδεσθεὶς εἰ μή τι ἄλλο, ἢ τὸν καιρὸν αὐτὸν, ὅτι καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν ἀπογραφῇ τίκτεται. ἐξῆλθε γὰρ δόγμα φησὶ παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, τοῦ ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀπεγράφετο. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἐν Βηθλεὲμ σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ ἀπογράψασθαι, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ. καὶ τηνικαῦτα ὁ Σωτὴρ τίκτεται, τὸ θαυμάσιον, ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ Δεσπότης, ἐν φαύλῳ καὶ μικρῷ καταλύματι. φοβηθῶμεν τὸ μυστήριον, αἰδεσθῶμεν τὴν οἰκονομίαν, καὶ αὐτοὶ τῷ καιρῷ τι συνεισενέγκωμεν. νῦν Ἄγγελοι χαίρουσι, νῦν Ποιμένες περιαστράπτονται, νῦν ἀστὴρ ἐξ ἀνατολῶν τρέχει πρὸς τὸ μέγιστον φῶς καὶ ἀπρόσιτον, νῦν Μάγοι προσπίπτουσι καὶ δωροφοροῦσι, καὶ τὸν πάντων βασιλέα γινώσκουσι, καὶ καλῶς τῷ ἀστέρι τεκμαίρονται τὸν οὐράνιον. νῦν τε Ἡρώδης μαίνεται καὶ παιδοφονεῖ, καὶ διὰ τὸν ἐλευθερωτὴν ἀναιρεῖ τοὺς τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν ὀφείλοντας. ἀλλ' ἡμεῖς γε, μετὰ τῶν προσκυνούντων γινώμεθα, καὶ προσενέγκωμεν τῷ δι' ἡμᾶς πτωχεύσαντι μέχρι καὶ σώματος, μὴ λίβα-

νον,

ιον, μηδὲ χρυσὸν, μηδὲ σμύρναν, τὸν μὲν ὡς Θεῷ, τὸν δὲ ὡς βασιλεῖ, τὴν δὲ ὡς γευσαμένῳ δι' ἡμᾶς νεκρότητος, ἀλλὰ δῶρα μυστικὰ, καὶ ὑπὲρ τὸ φαινόμενον, τό γε μηδὲν λαβεῖν, μηδὲ τῷ πλέονι τι συγχωρῆσαι κατὰ πενίας, μηδὲ ἀδικῆσαι τὸ πλάσμα διὰ τοῦ πλάσματος. σὺν Χριστῷ γράφεις, σὺν Χριστῷ ταλαντεύεις, σὺν τῇ κεφαλῇ δοκιμάζεις, μετὰ τοῦ Λόγου λογίζῃ. Χριστὸς ἄρτι γεννᾶταί σοι, καὶ Θεός ἐστι, καὶ ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀνθρώποις συναναστρέφεται, τί τοῦ λόγου δηλοῦντος; ἐμοὶ δοκεῖν, εἰς νουθεσίαν τῶν τὰ τοιαῦτα πιστευομένων, ὅτι ταῖς μεγίσταις τῶν διοικήσεων, Θεὸς ἀεὶ συνεισέρχεται. καὶ ἵνα μὲν καταιδέσῃ τοὺς ἀπογραφόντας, τηνικαῦτα ὁμιλεῖ σαρκὶ καὶ ἀνθρώποις· ἵνα δὲ παραμυθήσηται τῆς δουλείας ἡμᾶς, καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην νομοθετήσῃ (οὐδὲ γὰρ τοῦτο παροπτέον) τελεῖ καὶ αὐτὸς τὸ δίδραχμον, καὶ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ Πέτρου τοῦ τιμιωτάτου τῶν μαθητῶν. ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς, καὶ δούλου μορφὴν ἀνεδέξατο, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν ἤχθη εἰς θάνατον. ταῦτα μὲν ὁ Σωτὴρ, καὶ τῷ θελήματι μόνον, ὡς Θεὸς σῶσαι δυνάμενος, ἐπεὶ καὶ τὰ πάντα προστάγματι συνεστήσατο, μεῖζον δὲ καὶ δυσωπητικώτερον εἰσηνέγκεν ἡμῖν, τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ὁμότιμον. τί δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου, καὶ τοσοῦτον ἡμῖν λειτουργήσαντος; οὐ μιμησώμεθα τοῦ Δεσπότου τὴν εὐσπλαγχνίαν; οὐκ ἐσόμεθα χρηστοὶ τοῖς ὁμοδούλοις, ἵνα τοιούτου τύχωμεν καὶ αὐτοὶ τοῦ Κυρίου, μετροῦντος, ὡς ἂν μετρήσωμεν; οὐ κτησώμεθα τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῆς ἡμερότητος; ἀρκεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθέροις, καὶ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον, ὥστε τοῦ αὐτοῦ χοὸς, τὸ μὲν κρατεῖν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι. καὶ τὸ μὲν πράσσειν φόρους, τὸ δὲ ἀπογράφεσθαι. καὶ τοῖς μὲν ἀδικεῖν ἐξεῖναι καὶ ποιεῖν κακῶς, τοῖς δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν δεῖσθαι καὶ ἀγωνίζεσθαι, καὶ ταῦτα εἶναι περὶ τὴν μίαν εἰκόνα, καὶ τὸ ἐν ἀξίωμα, τοὺς τῆς αὐτῆς ζωῆς κληρονόμους, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ὁμοίως

ἀπέ-

ἀπειθοῦμεν. ἀρκεῖ ταῦτα τοῖς ἐλευθέροις, μὴ βαρυνέσθω ἡμῖν ὁ ζυγὸς, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον. ὡς ἐπύλησεν ἡ κακία, καὶ ἡ πρώτη ταύτης καταβολὴ, καὶ ὁ καθεύδουσιν ἡμῖν ἐπισπείρας τὰ ζιζάνια πονηρὸς, ἵν' ἀρχὴ τοῦ κακοῦ γένηται, τὸ ἀμεληθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ, ὥσπερ καὶ σκότος, ἡ τοῦ φωτὸς ὑποχώρησις. ταῦτα τὸ ξύλον, καὶ ἡ πικρὰ γεῦσις, καὶ ὁ βάσκανος ὄφις, καὶ ἡ παρακοὴ, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ζῆν κατακρίνασα. ἐντεῦθεν γυμνὸς ἐγὼ καὶ ἀσχήμων, καὶ τὴν γύμνωσιν ἔγνων, καὶ τὸν δερμάτινον χιτῶνα ἠμφιασάμην, καὶ τοῦ Παραδείσου ἐξέπεσον, καὶ εἰς τὴν γῆν ἀπεστράφην, ὅθεν ἐλήφθην, ἓν τοῦτο ἀντὶ τρυφῆς ἔχων, τὸ ἐμαυτοῦ γινώσκειν κακὰ, καὶ λύπην κατεκρίθην ἄπαυστον, ἀντὶ τῆς μικρᾶς ἡδονῆς, καὶ πόλεμον πρὸς τὸν φιλιωθέντα κακῶς, καὶ διὰ τῆς γεύσεως ὑποσπάσαντα. ταῦτα τῆς κακίας ἐμοὶ τὰ ἐπίχειρα. ἐντεῦθεν τὸ γεννᾶσθαι μόχθοι, καὶ ζῆν, καὶ λύεσθαι. αὕτη μήτηρ χρείας, ἡ δὲ πλεονεξίας, ἡ δὲ πολέμων, πόλεμοι δὲ φόρων πατέρες, οἱ δὲ τῆς κατακρίσεως τὸ βαρύτατον. ἀλλ' ἡμεῖς γε, μὴ τὸ πρόστιμον ἐπιτείνωμεν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κείμενοι καταδίκην, μηδὲ ἄλλοις κακοὶ γενώμεθα. φιλανθρωπίαν ἡμᾶς τὴν εἰς ἀλλήλους ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς, κἂν ὑπ' αὐτοῦ κολαζώμεθα. ἔσται καὶ ἄλλη τις ἐγγραφὴ, καὶ ἄλλος ἀπογραφεὺς, εἴ τινα βίβλον ζώντων ἀκούεις, καὶ βίβλον οὐ σωζομένων. ἐκεῖ πάντες ἐγγραφησόμεθα, μᾶλλον δὲ ἤδη γεγράμμεθα κατ' ἀξίαν τῶν ἤδη βεβιωμένων ἕκαστος. οὐ πλοῦτος ἔχει τὸ πλέον ἐκεῖ, οὐ πενία τὸ ἔλαττον, οὐ χάρις, οὐκ ἔχθρα, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀπαίτων, οἷς ἐνταῦθα τὸ δίκαιον κλέπτεται. δακτύλῳ Θεοῦ πάντες γεγράμμεθα, καὶ ἀνοιγήσεται ἡμῖν βίβλος ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως. μικρὸς μὲν καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστι, καὶ θεράπων ὁμοῦ δεσπότῃ, τὸ Σολομῶντος φθέγξομαι, καὶ Βασιλεὺς ἀρχομένῳ, καὶ ἀπογραφεὺς ἀπογραφομένῳ, καὶ ἡ λαμπρότης ἐγγύθεν, καὶ τὸ δύσφημον σιωπήσομαι, πλὴν οἷα γράφομεν, τοιαῦτα καὶ γραφησόμεθα. πλὴν

τὴν

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

τὴν ποίησον σεαυτοῦ τὴν ἐγγραφὴν χρηστοτέραν, ἡμῖν φανεὶς χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος. τί πρὸς ταῦτα λέγεις; τί γράφεις, ὦ φίλων ἄριστε καὶ ἡλίκων, καὶ παιδείας ἡμῖν κοινωνὲ, καὶ παιδευμάτων; εἰ καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς τὴν κρείττω μοῖραν ὁ Θεὸς ἔταξεν, ὑμᾶς ταῦτα παιδεύειν τοὺς ἐν ἐξουσίᾳ· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν βαρυτέραν. ὦ πατρίδος εὐσεβοῦς καὶ ἡμῖν, ὦ γονέων ἱερῶν ἱερὸν φυτὸν, ὦ ῥίζα τέκνων ἱερωτέρων, πῶς ποτε ἀποδέχῃ τοὺς ἐμοὺς λόγους; ἆρα πειθόμενος; ἢ δεήσει κατεπάδειν μακροτέρᾳ; τοῦτο μὲν οὐκ εἰκάζειν, ἀλλ' εὖ εἰδέναι χρὴ, ὅτι σε οἱ παρ' ἡμῶν λόγοι ἐκ πλείστος ἔχουσι· καὶ γὰρ εἰ μή τινι ἄλλῳ θαῤῥεῖν ἔχομεν, ἀλλὰ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, οἵ σε ἀεὶ πρὸς τὰ καλὰ ῥᾳδίως ἄγουσιν, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἑπόμενον. τοῦτο γάρ ἐστιν, ᾧ τῶν πολλῶν οἱ σοφοὶ διαφέρουσιν. ἐγὼ δὲ μικρὸν ἔτι προσθήσω τοῖς εἰρημένοις. σὺ μὲν ἔδωκας μισθὸν τοῖς ἐμοῖς λόγοις, ἅ τινα δέδωκας· οἱ δὲ σοι διδόασι καὶ προσάγουσι πένητας, πάντα χορὸν ἱερέων, χορὸν φιλοσόφων, οὐδενὶ δεσμῷ κάτω κατεχομένων, μόνα κεκτημένων τὰ σώματα, καὶ οὐδὲ αὐτὰ παντελῶς, οὐδὲν ἐχόντων Καίσαρι, πάντα Θεῷ, ὕμνους, εὐχὰς, ἀγρυπνίας, δάκρυα, κτῆσιν οὐ κρατουμένην, ἀποθανεῖν κόσμῳ, ζῆσαι Χριστῷ, σάρκα νεκρῶσαι, ψυχὴν ἑλκύσαι ἀπὸ τοῦ σώματος. τούτων φειδόμενος, ἢ καὶ καθαρῶς ἀποδιδοὺς τῷ Θεῷ τοὺς θεράποντας τοῦ Θεοῦ καὶ μύστας, καὶ τῶν οὐρανίων ἐπόπτας, τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸ ἔρεισμα, τοὺς τῆς πίστεως στεφάνους, τοὺς μαργαρίτας τοὺς τιμίους, τοὺς τοῦ ναοῦ λίθους, οὗ θεμέλιος, καὶ ἀκρογωνιαῖος Χριστὸς, τοῦ καλοῦ λέγω τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος, κάλλιστα ἂν καὶ τῇ πόλει, καὶ σεαυτῷ, καὶ πᾶσιν ἡμῖν βουλεύσαιο. καὶ σοι εὔχομαι τοῦτον παρ' ἡμῶν τὸν πλοῦτον χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ πολλοὺς χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυροὺς, νῦν ὑπάρχοντας, καὶ μετ' ὀλίγον οὐκ ἐσομένους. αὕτη τῶν ἐμῶν λόγων ἡμῖν ἡ καρποφορία, εἰ καὶ τῆς ἐλπίδος ἐλάττων, ἀλλὰ κατά γε τὴν ἡμετέραν δύναμιν. ὑμεῖς δὲ ἀντιδοίητέ μοι τῆς ἐμῆς εἰσφορᾶς τὸ μεῖζον, τὴν εὐπείθειαν,

ὡς

ὡς ἂν τά τε ἄλλα, καὶ ἥκιστον δέησθε τῶν ἐμῶν λόγων, ἀλλήλους κατανοοῦντες, εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης, καὶ καλῶν ἔργων. ὡς ἂν χρηστῆς καὶ φιλανθρώπου τῆς ἐκεῖθεν χάριτος τυχόντες, καὶ περὶ τὸν πάντων βασιλέα χορεύοντες, ὃ μόνον ἔργον τοῖς ἐκεῖ γεγραμμένοις, λειτουργῶμεν Θεῷ τὴν αἴνεσιν τὴν μίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ θεωροῦντες καὶ ἀνυμνοῦντες τῆς Θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ Μακκαβαίους.

Τί δὲ οἱ Μακκαβαῖοι; τούτων γὰρ ἡ παροῦσα πανήγυρις, οὐ παρὰ πολλοῖς μὲν τιμωμένων, ὅτι μὴ μετὰ Χριστὸν ἡ ἄθλησις, πᾶσι δὲ τιμᾶσθαι ἀξίων, ὅτι περὶ τῶν πατρίων ἡ καρτερία. καὶ οἱ πρὸ τῶν Χριστοῦ παθῶν μαρτυρήσαντες, τί ποτε δράσειν ἔμελλον μετὰ Χριστὸν διωκόμενοι, καὶ τὸν ἐκείνου ὑπὲρ ἡμῶν μιμούμενοι θάνατον; οἱ γὰρ χωρὶς ὑποδείγματος τοιαύτην τὴν ἀρετὴν, πῶς οὐκ ἂν ὤφθησαν γενναιότεροι, μετὰ τοῦ ὑποδείγματος κινδυνεύοντες; καὶ ἅμα μυστικός τις καὶ ἀπόρρητος οὗτος ὁ λόγος, σφόδρα πιθανὸς, ἔμοιγ' οὖν, καὶ πᾶσι τοῖς φιλοθέοις, μηδένα τῶν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας τελειωθέντων, δίχα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τούτου τυχεῖν. ὁ γὰρ λόγος, ἐπαρρησιάσθη μὲν ὕστερον καιροῖς ἰδίοις, ἐγνωρίσθη δὲ καὶ πρότερον τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐκ πολλῶν δῆλον τῶν πρὸ ἐκείνου τετιμημένων. οὔκουν, ὅτι πρὸ τοῦ σταυροῦ τοιοῦτοι, καταφρονητέοι, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὸν σταυρὸν, ἐπαινετοὶ, καὶ τῆς ἐκ τῶν λόγων τιμῆς ἄξιοι. οὐχ ἵνα προσθήκην ἢ δόξαν λάβοιεν· τίνα γὰρ, ὧν ἡ πρᾶξις ἔχει τὸ ἔνδοξον; ἀλλ' ἵνα δοξασθῶσιν οἱ εὐφημοῦντες, καὶ ζηλώτωσι

τὴν ἀρετὴν οἱ ἀκούοντες, ὥσπερ καὶ ἐξ ὄψεως τῇ μνήμῃ πρὸς τὰ ἴσα διανιστάμενοι. οὗτοι, τίνες μὲν ὄντες, καὶ ὅθεν, καὶ οἵας ὁρμώμενοι τῆς ἀπαρχῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς καὶ δόξης προεληλύθασιν, ὥστε καὶ ταῖς ἐτησίοις ταύταις τιμᾶσθαι πομπαῖς τε καὶ πανηγύρεσι, καὶ μείζονα τῶν ὁρωμένων τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ἐναποκεῖσθαι ταῖς ἁπάντων ψυχαῖς, ἡ περὶ αὐτῶν βίβλος δηλώσει τοῖς φιλομαθέσι καὶ φιλοπόνοις, ἡ περὶ τοῦ αὐτοκράτορα εἶναι τῶν παθῶν τὸν λογισμόν, φιλοσοφοῦσα, καὶ Κύριον τῆς ἐπ' ἄμφω ῥοπῆς, ἀρετήν τε φημὶ καὶ κακίαν. ἄλλοις τε γὰρ οὐκ ὀλίγοις ἐχρήσατο μαρτυρίοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς τούτων ἀθλήμασιν. ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει. Ἐλεάζαρ ἐνταῦθα τῶν πρὸ Χριστοῦ παθόντων ἡ ἀπαρχή, ὥσπερ τῶν μετὰ Χριστὸν Στέφανος, ἀνὴρ Ἱερεὺς καὶ Πρεσβύτης, πολιὸς τὴν τρίχα, πολιὸς τὴν φρόνησιν, πρότερον μὲν καὶ προθυόμενος τοῦ λαοῦ, καὶ προσευχόμενος, νῦν δὲ καὶ τελεώτατον θῦμα προσάγων ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, παντὸς τοῦ λαοῦ καθάρσιον (προοίμιον ἀθλήσεως δεξιόν, καὶ φθεγγομένη καὶ σιωπῶσα παραίνεσις) προσάγων δὲ καὶ τοὺς ἑπτὰ παῖδας, τὰ τῆς ἑαυτοῦ παιδείας ἀποτελέσματα, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, πάσης νομικῆς ἱερουργίας λαμπροτέραν τε καὶ καθαρωτέραν· τὰ γὰρ τῶν παίδων, τῷ Πατρὶ λογίζεσθαι, τῶν ἐννομωτάτων τε καὶ δικαιοτάτων. παῖδες ἐκεῖ γενναῖοι καὶ μεγαλόψυχοι, Μητρὸς εὐγενοῦς εὐγενῆ βλαστήματα, φιλότιμοι τῆς ἀληθείας ἀγωνισταί, τῶν Ἀντιόχου καιρῶν ὑψηλότεροι, τοῦ Μωσέως νόμου Μαθηταὶ γνήσιοι, τῶν πατρίων ἐθῶν ἀκριβεῖς φύλακες, ἀριθμὸς τῶν παρ' Ἑβραίοις ἐπαινουμένων, τῷ τῆς ἑβδοματικῆς ἀναπαύσεως μυστηρίῳ τιμώμενος. ἓν πνέοντες, πρὸς ἓν βλέποντες, μίαν ζωῆς ὁδὸν εἰδότες, τὸν ὑπὲρ Θεοῦ θάνατον, οὐχ ἧττον ἀδελφοὶ τὰς ψυχάς, ἢ τὰ σώματα, ζηλοτυποῦντες ἀλλήλους τῆς τελευτῆς. ὢ τοῦ θαύματος· προαρπάζοντες ὥσπερ θησαυροὺς τὰς βασάνους, τοῦ παιδαγωγοῦ νόμου προ-

κινδυνεύοντες, οὐ τὰς προσαγομένας τῶν βασάνων μᾶλλον φοβούμενοι, ἢ τὰς λειπομένας ἐπιζητοῦντες· οὐ τοῦτο φοβούμενοι μόνον, μὴ ἀπείπῃ κολάζων ὁ τύραννος, καὶ ἀπέλθωσί τινες αὐτῶν ἀστεφάνωτοι, καὶ διαζευχθῶσι τῶν ἀδελφῶν ἄκοντες, καὶ τὴν κακὴν νίκην νικήσωσι, τὸ μὴ παθεῖν κινδυνεύσαντες. Μήτηρ ἐκεῖ νεανικὴ καὶ γενναία, φιλόπαις ὁμοῦ καὶ φιλόθεος, καὶ τὰ μητρῷα σπλάγχνα σπαρασσομένη παρὰ τὸ εἰκὸς τῆς φύσεως. οὐ γὰρ πάσχοντας ἠλέει τοὺς παῖδας, ἀλλ' ἠγωνία τὸ μὴ παθεῖν, οὐδὲ τοὺς ἀπελθόντας ἐπόθει μᾶλλον, ἢ προστεθῆναι τοὺς ὑπολειφθέντας ηὔχετο, καὶ τούτων ἦν αὐτῇ πλείων ὁ λόγος, ἢ τῶν μεταστάντων. τῶν μὲν γὰρ ἀμφίβολος ἡ πάλη, τῶν δὲ ἀσφαλὴς ἡ κατάλυσις. καὶ τοὺς μὲν ἤδη Θεῷ παρετίθετο, τοὺς δὲ ὅπως λάβῃ Θεὸς, ἐφρόντιζεν. ὢ ψυχῆς ἀνδρείας, ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι. ὢ θαυμασίας ἐπιδόσεως καὶ μεγαλοψυχίας. ὢ τῆς Ἀβραμιαίας θυσίας ἐκείνης, εἰ μή τι τολμητέον, καὶ μείζων· ὁ μὲν γὰρ ἕνα προσάγει προθύμως, εἰ καὶ τὸν μονογενῆ, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς ὃν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τὸ μεῖζον, ὅτι μὴ τοῦ γένους μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων θυμάτων, ἀπαρχὴ καὶ ῥίζα καθίσταται· ἡ δὲ, δῆμον ὅλον παίδων καθιέρωσε τῷ Θεῷ, νικήσασα καὶ Μητέρας καὶ Ἱερέας τοῖς θύμασι προθύμοις εἰς σφαγὴν, ὁλοκαυτώμασι λογικοῖς, ἱερείοις ἐπειγομένοις. ἡ μαστοὺς παρεδείκνυ, καὶ τροφῆς ὑπεμίμνησκε, καὶ προὔτεινε τὴν πολιὰν, καὶ τὸ γῆρας ἀνθ' ἱκετηρίας προὐβάλλετο· οὐ σωτηρίαν ζητοῦσα, τὸ δὲ παθεῖν ἐπείγουσα, καὶ κίνδυνον ἡγουμένη τὴν ἀναβολὴν, οὐ τὸν θάνατον. τὴν οὐδὲν ἔκαμψεν, οὐδὲν ἐμαλάκισεν, οὐδὲ ἀτολμοτέραν ἐποίησεν, οὐκ ἀρθρέμβολα προτεινόμενα, οὐ τροχοὶ προβαλλόμενοι, οὐ τροχαντῆρες, οὐ καταπέλται, οὐκ ἀκμαὶ σιδηρῶν ὀνύχων, οὐ θῆρες ζέοντες, οὐ ξίφη θηγόμενα, οὐ λέβητες ζέοντες, οὐ πῦρ ἐγειρόμενον, οὐ τύραννος ἀπειλῶν, οὐ δῆμος, οὐ δορυφόρος κατεπείγων, οὐκ οἰκεῖος ὁρώμενος, οὐ μέλη

διασπώμενα, οὐ σάρκες ξαινόμεναι, οὐχ αἵματος ὀχετοὶ ῥέοντες, οὐ νεότης δαπανωμένη, οὐ τὰ παρόντα δεινά, οὐ τὰ προσδοκώμενα χαλεπά. καὶ ὃ τοῖς ἄλλοις βαρύτατόν ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἡ τοῦ κινδύνου παρέκτασις, τοῦτο ἐκείνη τὸ κουφότατον ἦν. ἐνεβρύφα γὰρ τῷ θεάματι, καὶ γάρ πως καὶ τριβὴν ἐνεποίει τοῖς πάθεσιν, οὐ τὸ ποικίλον τῶν προσαγομένων βασάνων μόνον, ὧν πασῶν, ὡς οὐδὲ εἰς μιᾶς κατεφρόνουν, ἀλλὰ καὶ οἱ διώκτου λόγοι, πολυειδεῖς ὄντες, ὑβρίζοντος, ἀπειλοῦντος, θωπεύοντος, τί δὲ οὐ κινοῦντος πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν ἤλπιζε, καὶ μόνοι καὶ τῶν παίδων αἱ πρὸς τὸν τύραννον ἀποκρίσεις, τοσοῦτον ἔσχησαν τὸ σοφὸν ὁμοῦ καὶ γενναῖον, ὥστε μικρὰ μὲν εἶναι πρὸς τὴν ἐκείνων καρτερίαν, ἅπαντα τὰ τῶν ἄλλων καλὰ εἰς ἓν συναχθέντα· μικρὰν δὲ τὴν καρτερίαν πρὸς τὴν ἐκείνων ἐν λόγοις σύνεσιν, καὶ τῶν αὐτῶν εἶναι μόνων, πάσχειν τε οὕτω καὶ φιλοσοφεῖν ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι, πρὸς τὰς τοῦ διώκοντος ἀπειλὰς, καὶ τοὺς προτεινομένους φόβους, ὧν οὐδενὸς ἡττῶντο οἱ θαυμάσιοι παῖδες, καὶ ἡ γενναιοτέρα τεκοῦσα. πάντων δὲ ἑαυτὴν ὑπερῴαν θεῖσα, καὶ τῷ φίλτρῳ τὸν θυμὸν μίξασα, καλὸν ἐντάφιον δίδωσι τοῖς παισὶν ἑαυτὴν, ἐπανελθοῦσα τοῖς προαπελθοῦσι. καὶ τοῦτο πῶς; ἑκουσίως ἐπὶ τοὺς κινδύνους χωρήσασα, ὡς ἂν μηδὲ σῶμα ψαύσειεν ἄναγνον, ἁγνοῦ καὶ γενναίου σώματος. καὶ μεθ' οἵων τῶν ἐπιταφίων; καλοὶ μὲν καὶ οἱ τῶν παίδων πρὸς τὸν τύραννον λόγοι, καὶ καλῶν κάλλιστοι. πῶς γὰρ οὔ; μεθ' ὧν παρετάξαντο, καὶ οἷς τὸν τύραννον ἔβαλλον. καλλίους δὲ οἱ τῆς Μητρὸς, καὶ παρακλητικοὶ πρότερον, καὶ ὕστερον ἐπιτάφιοι. τίνες οὖν οἱ τῶν παίδων λόγοι; καλὸν γὰρ ἀπομνημονεῦσαι καὶ τούτων ὑμῖν, ἵν' ἔχητε τύπον, ὥσπερ ἀθλήσεως, οὕτω καὶ λόγων μαρτυρικῶν, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς. ἄλλοι μὲν ἄλλοι, καὶ ὡς ἕκαστον οἱ τοῦ διώκοντος λόγοι, ἢ τῶν κινδύνων ἡ τάξις, ἢ τῆς ψυχῆς τὸ φιλότιμον ὥπλιζεν, ὡς δ' ἐν συντόμῳ περιλαβεῖν, ἦσαν τοιοῦτοι. ἡμῖν ὦ Ἀντίοχε, καὶ πάντες οἱ πα-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Κ.Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Ν.Δ. Κ.Θ.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ὡς ἱκέτες, εἷς μὲν Βασιλεὺς ὁ Θεός, παρ' οὗ γεγόναμεν, καὶ πρὸς ὃν ἐπιστρέφομεν, εἷς δὲ νομοθέτης Μωϋσῆς, ὃν οὐ προδώσομεν οὐδὲ καθυβρίσομεν, οὐ μὰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς κινδύνους, καὶ τὰ πολλὰ θαύματα, οὐδ' ἂν ἡμῖν ἄλλος Ἀντίοχος ἀπειλῇ, σοῦ χαλεπώτερος. μία δὲ ἀσφάλεια, τῆς ἐντολῆς ἡ τήρησις, καὶ τὸ μὴ ῥαγῆναι τὸν νόμον, ᾧ τετειχίσμεθα. μία δὲ δόξα, τὸ δόξης ἁπάσης ὑπεριδεῖν ἐπὶ τηλικούτοις. εἷς δὲ πλοῦτος, τὰ ἐλπιζόμενα· φοβερὸν δὲ οὐδέν, ἢ τὸ φοβηθῆναί τι πρὸ Θεοῦ. μετὰ τούτων παρατετάγμεθα τῶν λογισμῶν, καὶ οὕτως ὡπλίσμεθα. πρὸς τοιούτους σοι νεανίας ὁ λόγος. ἡδὺ μὲν καὶ ὁ Κόσμος οὗτος, καὶ τὸ πατρῷον ἔδαφος, καὶ φίλοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἡλικιῶται, καὶ ὁ Ναὸς οὗτος τὸ μέγα καὶ περιβόητον ὄνομα, καὶ πανηγύρεις πατρικαί, καὶ μυστήρια, καὶ πάντα, οἷς ἡμεῖς τῶν ἄλλων διαφέρειν δοκοῦμεν, οὔπω δὲ ἡδίω Θεοῦ, καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδύνων. μὴ τοῦτο νομίσῃς. Κόσμος τε γὰρ ἄλλος ἡμῖν, πολὺ τῶν ὁρωμένων ὑψηλότερός τε καὶ μονιμώτερος, Πατρίς τε ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἣν οὐδεὶς Ἀντίοχος πολιορκήσει, οὐδὲ προσδοκήσει παραστήσεσθαι, ἡ καρτερὰ καὶ ἀνάλωτος. συγγένεια δέ, ἡ ἔμπνευσις καὶ οἱ κατ' ἀρετὴν γεννηθέντες. φίλοι δέ, Προφῆται καὶ Πατριάρχαι, παρ' ὧν ἡμῖν καὶ οἱ τύποι τῆς εὐσεβείας. ἡλικιῶται δέ, οἱ σήμερον ἡμῖν συγκινδυνεύοντες, καὶ τὴν καρτερίαν ὁμόχρονοι. Ναὸς δέ, Οὐρανὸς μεγαλοπρεπέστερος· πανηγύρεις δέ, Ἀγγέλων χοροστασία, καὶ μυστήριον ἕν, μέγα, καὶ μέγιστον, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπόκρυφον, ὁ Θεός, πρὸς ὃν βλέπει καὶ τὰ τῇδε μυστήρια. παῦσαι τοίνυν ὑπισχνούμενος ἡμῖν τὰ μικρά, καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξια. οὐ γὰρ τιμησόμεθα τοῖς ἀτίμοις, οὐδὲ κερδανοῦμεν ἐπιζήμια, οὐχ οὕτως ἀθλίως ἐμπορευσόμεθα. παῦσαι καὶ ἀπειλῶν, ἢ ἀντεπειλήσομεν, ἐλέγξειν σου τὴν ἀσθένειαν, καὶ πρὸς τοῦτο τὰ ἡμέτερα κολαστήρια. ἔχομεν καὶ ἡμεῖς πῦρ, ᾧ τοὺς διώκτας κολάζομεν. οἴει πρὸς ἔθνη καὶ πόλεις εἶναί σοι τὸν ἀγῶνα, καὶ Βα-

βασιλέων τοὺς ἀνδρειοτάτους, ὧν οἱ μὲν κρατήσουσιν, οἱ δὲ ἴσως ἡττηθήσονται, οὐδὲ γὰρ περὶ τηλικούτων αὐτοῖς ὁ κίνδυνος. πρὸς νόμον Θεοῦ παράταξις, πρὸς πλάκας θεοχαράκτους, πρὸς πάτρια καὶ λόγῳ καὶ χρόνῳ τετιμημένα, πρὸς ἀδελφοὺς ἑπτὰ μιᾷ ψυχῇ συνδεδεμένους, ἑπτὰ τροπαίοις σε στηλιτεύσοντας· ὧν κρατῆσαι μὲν οὐ μέγα, ἡττηθῆναι δὲ, καὶ λίαν αἰσχρόν. ἐκείνων ἐσμὲν καὶ υἱοὶ καὶ Μαθηταὶ, οὓς στῦλος πυρὸς καὶ νεφέλης ὡδήγει, οἷς θάλασσα διΐστατο, καὶ ποταμὸς ἵστατο, καὶ Ἥλιος ἀνεκόπτετο, καὶ ἄρτος ὕετο, καὶ χειρῶν ἐκτάσεις ἐτροποῦντο μυριάδας, δι' εὐχῶν βάλλουσα, ὧν θῆρες ἡττῶντο, καὶ πῦρ οὐχ ἥπτετο, καὶ βασιλεῖς ἀπῄεσαν τὸ γενναῖον θαυμάζοντες. εἴπωμέν τι καὶ τῶν σοὶ γνωρίμων· Ἐλεαζάρου μύσαι ἡμᾶς, οὐ τὴν ἀνδρείαν ἔγνως. προηγωνίσατο Πατὴρ, ἐπαγωνιοῦνται παῖδες. ἀπῆλθον ὁ Ἱερεὺς, ἐπακολουθήσει τὰ θύματα. πολλὰ δεδίττῃ, πρὸς πλείω παρεσκευάσμεθα; τί καὶ δράσεις ἡμᾶς ὑπερήφανε ταῖς ἀπειλαῖς, τί καὶ πεισόμεθα; οὐδὲν ἰσχυρότερον τῶν πάντα παθεῖν ἑτοίμων. ὦ δήμιοι τί μέλλετε; τί δὲ ἀναδύεσθε; τί τὸ πρόσταγμα τὸ χρηστὸν ἀναμένετε; ποῦ τὰ ξίφη; ποῦ τὰ δεσμά; ζητῶ τὸ τάχος. πλεῖον ἀναπτέσθω τὸ πῦρ, οἱ θῆρες ἐνεργέστεροι, αἱ στρέβλαι περιεργότεραι. πάντα ἔστω βασιλικὰ καὶ πολυτελέστερα. ἐγὼ πρωτότοκός εἰμι, πρῶτόν με καθιέρωσον. ἐγὼ τελευταῖος, ἡ τάξις ἀνταμειφθήτω. ἔστω τις καὶ τῶν μέσων ἐν πρώτοις, ἵνα τιμηθῶμεν ἰσομοιρίᾳ. φείδῃ δέ; προσδοκᾷς τι τυχὸν καὶ τῶν ἐναντίων; πάλιν καὶ πολλάκις ἐροῦμεν τὸν αὐτὸν λόγον. οὐ μιαροφαγήσομεν, οὐκ ἐνδώσομεν. θᾶττον σὺ σεβασθήσῃ τὰ ἡμέτερα, ἢ τοῖς σοῖς ἡμεῖς εἴξομεν. κεφάλαιον τοῦ λόγου. ἢ καινότερα ἐπινόησον κολαστήρια, ἢ τὰ παρόντα ἴσθι καταφρονούμενα. ταῦτα μὲν πρὸς τὸν τύραννον· ἃ δὲ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, ὥσπερ παρατάξει παροξυνόντες, ἃ δὲ παρεῖχον ὁρᾶν, ὡς καλά τε καὶ ἱερὰ, καὶ παντὸς ἄλλου θεάματος καὶ

ἀκούσματος ἡδίω τοῖς φιλοθέοις. ἔγωγ' οὖν αὐτὸς ἡδονῆς ἐμπέπλησμαι μνημονεύων, καὶ μετ' αὐτῶν ἀθλούντων εἰμὶ τῇ ἐννοίᾳ, καὶ τῷ διηγήματι καλλωπίζομαι. περιέβαλλον ἀλλήλους, περιεπτύσσοντο, πανήγυρις ἦν, ὡς ἐπ' ἄθλοις προκειμένοις. ἴωμεν ἀδελφοὶ πρὸς τοὺς κινδύνους, ἐβόων, ἴωμεν· ἐπειγώμεθα, ἕως ζέει καθ' ἡμῶν ὁ τύραννος, μὴ μαλακισθῇ, καὶ ζημιωθῶμεν τὴν σωτηρίαν. πανδαισία πρόκειται, μὴ ἀπολειφθῶμεν. καλὸν μὲν καὶ συνοικοῦντες ἀλλήλοις ἀδελφοὶ, καὶ συμποσιάζοντες, καὶ συναριστίζοντες, κάλλιον δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς συγκινδυνεύοντες. εἰ μὲν οἷόν τε ἦν, καὶ τοῖς σώμασιν ἂν ἠγωνισάμεθα ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἔστι καὶ οὕτως τὸν ἐπαινετὸν ὁ θάνατος. ἐπεὶ δὲ οὐ τοῦτο καιρὸς, αὐτὰ τὰ σώματα εἰσενέγκωμεν. τί γὰρ, κἂν μὴ νῦν ἀποθάνωμεν, οὐ τεθνηξόμεθα πάντως; οὐ τῇ φύσει τὰ ὀφειλόμενα λειτουργήσομεν; ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, σοφισώμεθα τὴν διάλυσιν, τὸ κοινὸν, ἴδιον ποιησώμεθα, θανάτῳ ζωὴν ὠνησώμεθα. μή τις οὖν ἡμῶν ἔστω φιλόψυχος, μὴ δ' ἄτολμος. ἀπογνώτω καὶ τῶν ἄλλων ὁ τύραννος, ἡμῖν ἐντυχών. τοῖς μὲν κινδύνοις τὴν τάξιν αὐτὸς ἐπιθήσει, ἡμεῖς δὲ ἐπιθήσωμεν τέλος τοῖς διωκομένοις. μηδὲν περὶ τάξιν διαφερώμεθα, τῇ ζέσει τῆς προθυμίας. καὶ ὁ πρῶτος ἔσται τοῖς ἄλλοις ὁδὸς, καὶ ὁ τελευταῖος σφραγὶς ἀθλήσεως. ἡμῖν δὲ τοῦτο ἐμπεπήχθω πᾶσιν ὁμοίως, πανοικεσίᾳ στεφανωθῆναι, καὶ μή τινα λαβεῖν μερίδα ἐξ ἡμῶν τὸν ἀντικείμενον, ἵν' ὡς πᾶσιν ἐγκαυχήσηται τῷ οὐ, φλεγμαίνων τῇ πονηρίᾳ. φεισώμεθα ἀλλήλων ἀδελφοὶ, καὶ τῇ φύσει καὶ τῇ μεταστάσει, καὶ πάντες ὡς εἷς κινδυνεύσωμεν, καὶ ἀντὶ πάντων ἕκαστος. Ἐλεάζαρ ὑπόδεξαι. μῆτερ ἐπακολούθησον. Ἱερουσαλὴμ θάψον τοὺς σαυτῆς νεκροὺς μεγαλοπρεπῶς, ἄν τι τοῖς τάφοις ὑπολειφθῇ. διηγοῦ τὰ ἡμέτερα καὶ τοῖς ὕστερον, δείκνυ καὶ τοῖς σοῖς ἐρασταῖς, τὸ τῆς μιᾶς γαστρὸς εὐσεβὲς πολυάνδριον. οἱ μὲν δὴ ταῦτα καὶ

εἰπόντες καὶ πράξαντες, καὶ ὡς συῶν ὀδόντες ἀλλήλους θήξαντες, ἐντάξει τῆς ἡλικίας, καὶ ἰσότητι τῆς προθυμίας διεκαρτέρουν. ἡδονὴ καὶ θαῦμα τοῖς ὁμοφύλοις, φόβος καὶ κατάπληξις τοῖς διώκουσιν, οἱ κατὰ παντὸς τοῦ ἔθνους στρατεύσαντες, ἀδελφῶν ἑπτὰ συμψυχίας ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένων τοσοῦτον ἡττήθησαν, ὥστε μηδὲ περὶ τῶν ἄλλων ἔχειν ἔτι χρηστὰς τὰς ἐλπίδας. ἡ δὲ γενναία μήτηρ, καὶ ὄντως ἐκείνων, τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων τὴν ἀρετὴν, τὸ μέγα τοῦ νόμου θρέμμα, καὶ μεγαλόψυχον, πῶς μὲν χαρᾷ καὶ φόβῳ σύμμικτος ἦν, καὶ δυοῖν παθῶν ἐν μεταιχμίῳ. χαρᾷ, διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὰ ὁρώμενα. φόβῳ, διὰ τὸ μέλλον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων, καὶ ὡς νεοσσοὺς ὄρνις, ὄφεως προσερπύζοντος, ἤ τινος ἄλλου τῶν ἐπιβούλων, περιίπτατο, περιέτριζεν, ἀντιβόλει, συνηγωνίζετο, τί μὲν οὐ λέγουσα, τί δὲ οὐ πράττουσα τῶν πρὸς νίκην ἐπαλειφόντων; ἥρπαζε τὰς ῥανίδας τοῦ αἵματος, ὑπεδέχετο τὰ λακίσματα τῶν μελῶν, προσεκύνει τὰ λείψανα. τὸν μὲν συνέλεγε, τὸν δὲ παρεδίδου, τὸν δὲ παρεσκεύαζεν. ἐπεφώνει πᾶσιν· εὖγε ὦ παῖδες, εὖγε ἄριστοί μοι, εὖγε ἀσώματοι σχεδὸν ἐν σώμασιν, εὖγε προστάται τοῦ νόμου, καὶ τῆς ἐμῆς πολιᾶς, καὶ τῆς θρεψαμένης ἡμᾶς πόλεως, καὶ εἰς τόδε ἀρετῆς προαγαγούσης. ἔτι μικρὸν, καὶ νενικήκαμεν. κεκμήκασιν οἱ βασανισταὶ, τοῦτο φοβοῦμαι μόνον. ἔτι μικρὸν, καὶ μακαρία μὲν ἐν μητράσιν ἐγώ. μακάριοι δὲ ὑμεῖς ἐν νέοις. ἀλλὰ, ποθεῖτε τὴν μητέρα; οὐκ ἀπολείψομαι ὑμῶν. τοῦτο ὑμῖν ὑπισχνοῦμαι. οὐχ οὕτως ἐγὼ μισότεκνος. Ἐπεὶ δὲ τελειωθέντας εἶδε, καὶ τὸ ἀσφαλὲς εἶχεν ἐκ τῆς συμπληρώσεως, διάρασα τὴν κεφαλὴν μάλα φαιδρῶς, ὥσπερ τις ὀλυμπιονίκης, ἐν ὑψηλῷ τῷ φρονήματι, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνασα, μεγάλῃ καὶ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ, ἀγγέλλω σοι φησὶ Πάτερ Ἅγιε, καί σοι παιδευτὰ νόμου, καί σοι Πάτερ ἡμῶν καὶ προαγωνιστὰ τῶν τέκνων τῶν σῶν Ἐλεάζαρ, ὅτι τὸν τῶν ἐμῶν ὠδίνων καρπὸν παρεδέξασθε, καὶ ὅτι

μήτηρ ἐγενόμην πασῶν μητέρων ἱερωτέρα. οὐδὲν ὑπελειπό-
μην Κόσμῳ, πάντα Θεῷ παραδέδωκα, τὸν ἐμὸν θησαυρὸν,
τὰς ἐμὰς γηροκόμους ἐλπίδας. ὡς μεγαλοπρεπῶς τετίμη-
μαι, ὡς ὑπερβαλλόντως γεγηροκόμημαι. ἀπέχω τὰ τροφεῖα,
ὦ παῖδες, εἶδον ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγωνιζομένους ὑμᾶς, πάντας
στεφανίτας ἐθεασάμην, ὡς εὐεργέτας ὁρῶ τοὺς βασανιστάς, μι-
κροῦ καὶ τῷ τυράννῳ χάριτας ὁμολογῶ τῆς πράξεως, ὅτι με τε-
λευταίαν ἐταμιεύσατο τοῖς κινδύνοις, ἵνα τὸν ἐμὸν τόκον πρό-
τερον θεατελέσασα, καὶ καθ' ἕκαστον τῶν παίδων ἀθλήσασα,
οὕτως ἐπανέλθω σὺν ἀσφαλείᾳ τελείᾳ, τελείοις θύμασιν. οὐ
σπαράξομαι κόμην, οὐ διαρρήξω χιτῶνα, οὐ ξανῶ σάρκας ὄ-
νυξιν, οὐκ ἐγερῶ θρῆνον, οὐ καλέσω τὰς συνθρηνούσας, οὐ
συγκλείσω ἐμαυτὴν εἰς σκότος, ἵνα καὶ ἀὴρ συνθρηνήσῃ μοι,
οὐκ ἀναμενῶ παρακλήτορας, οὐκ ἄρτον πένθιμον παραθήσο-
μαι. ταῦτα γὰρ τῶν ἀγεννῶν μητέρων, αἳ σαρκῶν μόνον εἰ-
σὶ μητέρες, αἷς οἴχονται παῖδες, οὐδὲ σεμνοῦ τινος διηγήμα-
τος. ἐμοὶ δὲ οὐ τεθνήκατε φίλτατοι παίδων, ἀλλ' ἐκαρποφορή-
θητε. οὐκ ἐκλελοίπατε, ἀλλὰ μετεληλύθατε. οὐ κατεξάνθητε,
ἀλλὰ συνεπάγητε. οὐ θηρίον ἥρπασεν ὑμᾶς, οὐ κῦμα ἐπέκλυ-
σεν, οὐ λῃστὴς διέφθειρεν, οὐ νόσος διέλυσεν, οὐ πόλεμος πε-
ριηνάλωσεν, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, ἢ μικρὸν, ἢ μεῖζον τῶν ἀνθρωπί-
νων. ἐθρήνησα ἂν καὶ μάλα σφοδρῶς, εἰ τούτων ὑμῖν τι συνέ-
πεσεν. ἐφάνην ἂν τότε τοῖς δάκρυσιν, ὡς νῦν τῷ μὴ δακρῦ-
σαι, φιλότεκνος. ἔτι καὶ ταῦτα μικρά. οὕτως ἂν ὑμᾶς ἀπε-
κλαυσάμην, εἰ κακῶς ἐσώθητε, εἰ τῶν βασάνων ἡττήθητε,
εἴ τινος ὑμῶν ἐκράτησαν, ὡς ἡττήθησαν νῦν οἱ διώκοντες. τὰ
δὲ νῦν, εὐφημία, χαρὰ, δόξα, χοροστασίαι, φαιδρότητες τοῖς
ὑπολειφθεῖσιν. ἐγὼ γὰρ ὑμῖν ἐπισεμνύνομαι, μετὰ Φινεὲς ταχθη-
σόμεθα, μετὰ Ἄννης δοξασθησόμεθα. πλέον ὅσον, ὁ μὲν εἷς,
ἡμεῖς δὲ τοσοῦτοι ζηλωταὶ πορνοκτόνοι, οὐ σωμάτων πορνείαν,
ἀλλὰ ψυχῶν ἐκκεντήσαντες· καὶ ἡ μὲν ἕνα θεόσδοτον, ἀρτιγε-

ῃ καὶ τοῦτο, ἐγὼ δὲ ἄνδρας ἑπτὰ, καὶ τούτους ἑκόντας Θεῷ καθιέρωσα. συμπληρούτω μοι καὶ Ἱερεμίας τὸν ἐπιτάφιον, οὐ θρηνῶν, γ
ἀλλ' εὐφημῶν τελευτὴν ὁσίαν. ὑπὲρ χιόνα ἐλάμψατε, ὑπὲρ γάλα ἐτυρώθητε, ὑπὲρ λίθον σάπφειρον τὸ σύνταγμα ὑμῶν, ρ
Θεῷ καὶ γεννωμένων καὶ διδομένων. τί ἔτι; πρόεθες ὦ τύραννε κἀμὲ τοῖς παισὶν, εἴτις καὶ παρ' ἐχθρῶν χάρις, ἵν' ᾖ σοι σεμνότερον τὸ ἀγώνισμα. εἴθε μὲν καὶ διὰ πασῶν ἦλθον τῶν κολάσεων, ἵνα ἀναμίξω τοὺς ἐμοὺς ἰχῶρας τοῖς ἐκείνων ἰχῶρσι, ρ
καὶ ταῖς σαρξὶ, τὰς γηραιὰς σάρκας. ἀγαπῶ γὰρ τοὺς παῖδας καὶ τὰ κολαστήρια. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τήν γε κόνιν, τῇ κόνει, καὶ τάφος εἰς ἡμᾶς ὑποδέξηται. μὴ φθονήσῃς τελευτῆς ὁμοτίμου, γ
τοῖς ὁμοτίμοις τὴν ἀρετήν. χαίρετε ὦ μητέρες, χαίρετε ὦ παῖδες. οὕτως ἐκθρέψατε τοὺς ἐξ ὑμῶν προελθόντας, οὕτως ἐκτρέφεσθε. καλὸν ὑπόδειγμα δεδώκαμεν ὑμῖν, πρὸς τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνίζεσθαι. ταῦτα ἔλεγε, καὶ προσετίθει τοῖς παισὶν ἑαυτήν. τίνα τρόπον; ὡς ἐπὶ συμφωνίαν τὴν πυρκαϊὰν δραμοῦσα, ταύτην γὰρ κατεκρίθη, καὶ οὐδὲ τοὺς ἄγοντας ἀναμείνασα, ἵνα μὴ δὲ σῶμα ψαύσειεν ἀνάγνον, ἁγνοῦ καὶ γενναίου σώματος. οὕτως ἀπέλαυσε τῆς ἱερωσύνης Ἐλεάζαρ, μυηθεὶς καὶ μυήσας τὰ ὑπερῷα, καὶ οὐ τοῖς ἔξωθεν ῥαντισμοῖς τὸν Ἰσραὴλ ἁγνίσας, ἀλλ' οἰκείοις αἵμασι, καὶ ποιήσας τὴν τελευτὴν τελευταῖον μυστήριον. οὕτω τῆς νεότητος οἱ παῖδες, οὐ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύσαντες, ἀλλὰ τῶν παθῶν κυριεύσαντες, καὶ τὸ σῶμα καθαγνίσαντες, καὶ πρὸς ἀπαθῆ ζωὴν μετατιθέμενοι. οὕτως ἀπέλαυσε τῆς πολυτεκνίας ἡ μήτηρ, ὅπου καὶ ζῶσιν ἐκαλλωπίσατο, καὶ ἀπελθοῦσι συνανεπαύσατο, οὓς ἐγέννησε κόσμῳ, Θεῷ παραστήσασα, καὶ τὰς ἑαυτῆς ὠδῖνας τοῖς ἄθλοις ἀπαριθμήσασα, καὶ τῷ τόκῳ τὴν ἀκολουθίαν τοῖς θανάτοις γνωρίσασα. ἀπὸ γὰρ τοῦ πρώτου τῶν παίδων μέχρι τοῦ τελευταίου τὸ τῆς ἀθλήσεως. καὶ ὥσπερ ἐν κυμάτων ἐπαναστάσεσιν, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ τὴν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο, καὶ εἰς τὸ πάσχειν ἦν προθυμότερος, τοῖς τοῦ προειληφότος

κινδύνοις συνημμένος, ὥστε ἀγαπᾷν τὸν τύραννον, ὅτι μὴ πλείοσιν ἐγεγόνει μήτηρ. μᾶλλον γὰρ ἂν ἀπῆλθε κατῃσχυμμένος καὶ ἡττημένος. καὶ τότε πρῶτον ἔγνω, μὴ πάντα τοῖς ὅπλοις ἰσχύων, ὁπότε παισὶν ἀόπλοις προσέβαλεν, ἑνὶ μόνῳ, τῇ εὐσεβείᾳ καθωπλισμένοις, καὶ τὸ πάντα πάσχειν προθυμουμένοις, ἢ δρᾷν ἐκείνοις παρεσκευάζετο. τοῦτο τῆς Ἰεφθάε θυσίας ἀσφαλέστερον, καὶ μεγαλοπρεπέστερον. οὐ γὰρ ἀναγκαίαν ἐποίει τὴν ἐπίδοσιν, ὥσπερ ἐκεῖ ἐπαγγελίας θερμότης, καὶ νίκης ἔρως ἀπεγνωσμένης· ἀλλ' ἑκούσιος ἱερουργία, καὶ μισθὸν ἔχουσα μόνα τὰ ἐλπιζόμενα. τοῦτο τῶν Δανιὴλ ἄθλων οὐκ ἀτιμότερον, παραδοθέντος εἰς βορὰν λέουσι, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει τοὺς θῆρας νικήσαντος. τοῦτο τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ νεανίσκων οὐ δεύτερον, οὓς ἄγγελος ἀνέψυξεν ἐν πυρὶ, τὸν πατρῷον νόμον μὴ καταλύσαντας, μηδὲ τροφὴν προσιεμένους βέβηλον καὶ ἀνίερον. τοῦτο τῶν ὕστερον ὑπὲρ Χριστοῦ θαυμάτων εἰς φιλοτιμίαν οὐκ ἔλαττον. οἱ μὲν γὰρ, ὃ καὶ ἀρχόμενος εἶπον τοῦ λόγου, τῷ Χριστοῦ κατηκολούθησαν αἵματι, καὶ Θεὸς ἦν ὁ ὁδηγὸς τῶν τοιούτων ἄθλων, ὁ τοσαύτην ὑπὲρ ἡμῶν εἰσενεγκὼν εἰσφορὰν, καὶ οὕτω παράδοξον. τοῖς δὲ, οὐ πολλὰ, οὐδὲ τοιαῦτα τὰ τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα. τούτων τὴν καρτερίαν ἐθαύμασε μὲν ἡ Ἰουδαία πᾶσα, καὶ ὡς αὐτὴ στεφανωθεῖσα ἠγάλλετο, καὶ διανίστατο. καὶ γὰρ ἦν ἀγὼν οὗτος, καὶ ἀγώνων μέγιστος τῶν πώποτε περιεχόντων τὴν πόλιν, ἢ καταλυθῆναι τὸν νόμον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἢ δοξασθῆναι, καὶ ὡς ἐπὶ ξυροῦ τὰ πράγματα εἱστήκει τότε πᾶσι τοῖς τῶν Ἑβραίων ἔφερε τὰ τῆς ἐκείνων ἀθλήσεως. ἠγάσθη δὲ καὶ Ἀντίοχος, οὕτω μεταβαλὼν εἰς θαῦμα τὴν ἀπειλήν (ἴσασι γὰρ θαυμάζειν ἀνδρείαν ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, ὅταν τοῦ θυμοῦ λήξαντος, ἡ πρᾶξις ἐφ' ἑαυτῆς δοκιμάζηται) ὥστε καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος, πολλὰ μὲν τὸν Πατέρα Σέλευκον ἐπαινέσας τῆς εἰς τὸ ἔθνος τιμῆς, καὶ τῆς εἰς τὸ ἱερὸν μεγαλοψυχίας, πολλὰ δὲ Σίμωνα τὸν ἐπαγαγόντα μεμψάμενος, ὡς καὶ τῆς ἀπανθρω-

πίας

πίας αἴτιον, καὶ τῆς ἀδοξίας. τούτους μιμώμεθα καὶ Ἱερεῖς, καὶ Μητέρες, καὶ Παῖδες. οἱ μὲν, εἰς τὴν Ἐλεαζάρου τιμὴν τοῦ πνευματικοῦ Πατρὸς, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸ βέλτιστον παραδείξαντος. αἱ δὲ, τῆς γενναίας μητρὸς, ἀληθῶς φιλότεκνοι φανεῖσαι, καὶ Χριστῷ τοὺς ἐξ αὐτῶν παραστήσασαι, ἵνα καὶ γάμος ἁγιασθῇ διὰ τῆς τοιαύτης θυσίας. οἱ δὲ, τοὺς ἱεροὺς αἰδούμενοι παῖδας, καὶ τὴν νεότητα δαπανῶντες, οὐκ ἐν τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς κατὰ τῶν παθῶν ἀγωνίσμασι, καὶ πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν Ἀντίοχον γενναίως ἀνδριζόμενοι, πᾶσι μέλεσι πολεμοῦντα, καὶ διαφόρως διώκοντα. πολλῶν γὰρ ἀθλητὰς ἔχειν κατὰ πάντα καιρὸν καὶ τρόπον, καὶ γένος ἅπαν, καὶ ἡλικίαν ἅπασαν, καὶ φανερῶς πολεμουμένων, καὶ ἀφανῶς ἐπιβουλευομένων, καὶ βοηθεῖσθαι μὲν τοῖς παλαιοῖς διηγήμασι, βοηθεῖσθαι δὲ καὶ τοῖς νέοις, καὶ πανταχόθεν ὥσπερ αἱ μέλισσαι, συλλέγειν τὰ χρησιμώτατα, εἰς ἑνὸς κηρίου φιλοτεχνίαν καὶ γλυκασμόν. ἵνα καὶ διὰ παλαιᾶς καὶ νέας εὐδοκιμῇ Θεὸς ἐν ἡμῖν, ὁ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι δοξαζόμενος, καὶ γινώσκων τοὺς ἰδίους, καὶ γινωσκόμενος ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὁμολογούμενός τε καὶ ὁμολογῶν, δοξαζόμενός τε καὶ δοξάζων ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Τοῦ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ.

Ἀδελφὸν Ἐπιτάφιος, περιόντων ἔτι τῶν γονέων.

Οἴεσθέ με ἴσως, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα, καὶ ὄνομα, θρήνους ἐπιβαλοῦντα τῷ ἀπελθόντι καὶ ὀδυρμοὺς, ὑποδέχεσθαι προθύμως τὸν λόγον, ἢ μακροὺς ἀποτενοῦντα καὶ κομψοὺς λόγους, οἷς οἱ πολλοὶ χαίρουσι. καὶ οἱ μὲν ὡς συμπενθήσοντες καὶ συνθρηνήσοντες παρεσκευάσθε, ἵν' ἐν τῷ ἐμῷ πάθει τὰ οἰκεῖα δακρύσητε, ὅσοις